

اصول
تحلیل اقتصادی:
خرد و کلان

دکتر یزدان‌اله دادگر
عضو هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی

تهران، نشر آماره، ۱۳۹۱. ش



نشر آماره / Amareh Press

سرشناسه	دادگر، یداله، ۳۳۴ -
عنوان و نام پدیدآور	اصول تحلیل اقتصادی خرد و کلان / یداله دادگر.
مشخصات نشر	تهران: آماره، ۱۳۹۱.
مشخصات ظاهری	۴۰۰ ص.: جدول، نمودار.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۹۲۷۹-۰۱-۲
وضعیت فهرست نویسی	فیا
یادداشت	کتابنامه.
موضوع	اقتصاد خرد -- راهنمای آموزشی (عالی)
موضوع	اقتصاد کلان -- راهنمای آموزشی (عالی)
رده بندی کنگره	۱۳۹۱ ۲۵۲ ف/ ۱۸۰ HB
رده بندی دیویی	۳۳۸/۵
شماره کتابشناسی ملی	۲۸۷۸۴۶۵



Amareh Press نشر آماره

Title: Principles of economic analysis: micro & macro
عنوان کتاب: اصول تحلیل اقتصادی؛ خرد و کلان

Author: Dr. Dadgar.
تألیف: دکتریداله دادگر

ISBN: 978-600-9279-01-2
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۲۷۹-۰۱-۲

The first edition published: Oct, 2012
اولین چاپ: اول، مهر ماه ۱۳۹۱

Tirage: 1000 impression
تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

No portion of this book may be reproduced, by any process or technique, without the express written consent of the publisher
هرگونه کپی برداری، اسکن، میکروفیلم جزئی یا کلاً بدون اجازه مکتوب، نشر آماره ممنوع بوده و پیگرد قانونی دارد

© All rights reserved for the amareh press
تمامی حقوق چاپ و نشر برای نشر آماره محفوظ است

Printed in Iran-Tehran
چاپ ایران - تهران

Email: nashreamareh@yahoo.com

تلفن مرکز پخش: تهران، ۰۹۱۲۷۹۶۹۱۴۶

قیمت: ۱۲۰۰ تومان

بخش اول. چارچوب‌های اساسی و عمومی

۱۵	۱-۱- مقدمه
۱۵	۱-۲- محورهای اصلی در تحلیل اقتصادی
۱۹	۱-۳- عناصر مکمل سلامت سیستم‌ها و وزیر سیستم‌ها
۳۴	۱-۴- نکات قابل ملاحظه در تحلیل اقتصادی
۴۴	فصل دوم. معرفی علم اقتصاد، نظام و مکتب اقتصادی
۴۹	۲-۱- مقدمه و عناصر عمومی علم اقتصاد
۵۲	۲-۲- عناصری از نظام اقتصادی
۵۶	۲-۳- اندیشه‌ها و مکتب‌های اقتصادی
۶۳	۲-۴- محورهای اصلی و فرعی اقتصاد
۶۴	۲-۵- نکات قابل ملاحظه در تحلیل اقتصادی
۶۷	فصل سوم. موضوعات و تکنیک‌های اولیه
۶۷	۳-۱- مقدمه و چند مفهوم اولیه
۷۸	۳-۲- چند مفهوم تکمیلی
۸۲	۳-۳- کاربرد الگو و تئوری در تحلیل اقتصادی
۹۱	۳-۴- چند تکنیک اقتصادی
۹۷	۳-۵- نکات قابل ملاحظه در تحلیل اقتصادی

بخش دوم. عناصر تجزیه و تحلیل اولیه (با تأکید بر مبانی اقتصاد خرد)

۱۰۱	فصل چهارم. تقاضا در اقتصاد خرد
۱۰۱	۴-۱- مقدمه و فرض‌های اولیه
۱۰۳	۴-۲- اولین بحث‌ها در تقاضا
۱۱۱	۴-۳- کشش یا حساسیت در تقاضا
۱۱۷	۴-۴- نکات قابل ملاحظه در تحلیل اقتصادی

فصل پنجم. عرضه و تعادل در اقتصاد خرد

۵-۱- مقدمه و اولین بحث‌ها در عرضه

۵-۲- عوامل تعیین کننده در عرضه

۵-۳- کشش یا حساسیت در عرضه

۵-۴- تعادل عرضه و تقاضا

۵-۵- نکات قابل ملاحظه در تحلیل اقتصادی

فصل ششم. تولید و هزینه در سطح خرد

۶-۱- مقدمه و بحث‌های عمومی بنگاه‌های اقتصادی

۶-۲- ساختار عمومی تولید

۶-۳- منحنی‌های اصلی در هزینه

۶-۴- اجزاء هزینه‌ها و صرفه جویی به مقیاس

۶-۵- نکات قابل ملاحظه در تحلیل اقتصادی

فصل هفتم. قیمت‌ها و بازارها در اقتصاد خرد

۷-۱- مقدمه‌ای در کارکرد قیمت و بازار

۷-۲- بحث‌های اولیه در بازار رقابتی کامل

۷-۳- تحلیل اقتصادی اتخاذ تصمیم بنگاه

۷-۴- قیمت و تولید در بنگاه و بازار انحصاری

۷-۵- قیمت و تولید در دیگر بازارها

۷-۶- نکات قابل ملاحظه در تحلیل اقتصادی

فصل هشتم. مسئولیت‌های دولت در سطوح خرد و کلان

۸-۱- مقدمه و بحث‌های عمومی دولت

۸-۲- دولت در تئوری اقتصادی

۸-۳- وظایف و کارهای عادی دولت‌ها

۸-۴- بایسته‌های دولت در اقتصاد

۸-۵- نکات قابل ملاحظه در تحلیل اقتصادی

فصل نهم. موضوعات مکمل در اقتصاد خرد

۹-۱- مقدمه

۱۹۸	۹-۲- بحث بهینه یابی
۲۰۳	۹-۳- مالیات و یارانه
۲۱۰	۹-۴- عرضه نیروی کار و بهره‌وری
۲۱۴	۹-۵- معرفی اولیه نظریه بازی‌ها
۲۱۷	۹-۶- سایر عناوین اقتصاد خرد
۲۱۹	۹-۷- نکات قابل ملاحظه در تحلیل اقتصادی

بخش سوم. محورهای عمومی و مکمل اقتصاد (با تأکید بر مبانی کلان)

۲۲۳	فصل دهم. مقدمه اقتصاد کلان و حسابداری درآمد ملی.....
۲۲۳	۱۰-۱- مقدمه و چرخه فعالیت‌های اقتصادی
۲۳۱	۱۰-۲- ابعاد تولید ناخالص ملی
۲۳۸	۱۰-۳- شاخص قیمت‌ها و کاربردهای آن
۲۴۴	۱۰-۴- نکات قابل ملاحظه در تحلیل اقتصادی
۲۴۷	فصل یازدهم. تقاضا در سطح کلان و سیاست مالی.....
۲۴۷	۱۱-۱- مقدمه و عناصر تقاضای کل
۲۵۴	۱۱-۲- عناصر اولیه تعادل در سطح کلان
۲۶۰	۱۱-۳- چارچوب کلی سیاست مالی
۲۶۳	۱۱-۴- نکات قابل ملاحظه در تحلیل اقتصادی
۲۶۵	فصل دوازدهم. پول و بانک و سیاست پولی.....
۲۶۵	۱۲-۱- مقدمه و بحث‌های عمومی
۲۶۹	۱۲-۲- برخی مفاهیم عمومی از پول و بانک
۲۷۳	۱۲-۳- خلق سپرده و پول
۲۷۷	۱۲-۴- بانک مرکزی و سیاست پولی
۲۸۱	۱۲-۵- مباحث تکمیلی در مورد پول
۲۸۹	۱۲-۶- نکات قابل ملاحظه در تحلیل اقتصادی
۲۹۱	فصل سیزدهم. تورم و بیکاری.....
۲۹۱	۱۳-۱- مقدمه و بحث‌های کلی تورم
۲۹۶	۱۳-۲- عوامل تورم و راه‌های مبارزه با آن

- ۳۰۲ ۱۳-۳- اشتغال و بیکاری در سطح کلان
 ۳۱۱ ۱۳-۴- عرضه و تقاضای کل و سیاست اقتصادی
 ۳۱۴ ۱۳-۵- نکات قابل ملاحظه در تحلیل اقتصادی

فصل چهاردهم. رشد و توسعه اقتصادی.....

- ۳۱۷ ۱۴-۱- مقدمه و مسائل عمومی در توسعه اقتصادی
 ۳۲۱ ۱۴-۲- دیدگاه‌های مختلف در رشد و توسعه
 ۳۲۴ ۱۴-۳- توسعه یافتگی و توسعه نیافتگی
 ۳۲۷ ۱۴-۴- تأکید مجدد بر رشد و عوامل آن
 ۳۳۰ ۱۴-۵- نکات قابل ملاحظه در تحلیل اقتصادی

فصل پانزدهم. عناصری از اقتصاد بین الملل.....

- ۳۳۳ ۱۵-۱- مقدمه و محورهای از تجارت بین الملل
 ۳۳۸ ۱۵-۲- ابعادی از مالیه بین الملل
 ۳۴۵ ۱۵-۳- سازمان‌ها و تحولات پولی - مالی بین المللی
 ۳۵۱ ۱۵-۴- نکات قابل ملاحظه در تحلیل اقتصادی

فصل شانزدهم. دیگر عناوین در تحلیل کلان.....

- ۳۵۳ ۱۶-۱- مقدمه
 ۳۵۵ ۱۶-۲- تعادل عرضه و تقاضا در سطح کلان
 ۳۵۷ ۱۶-۳- بحران‌های اقتصادی، اقتصاد سیاسی و استقلال بانک مرکزی
 ۳۵۹ ۱۶-۴- بازارهای مالی
 ۳۶۱ ۱۶-۵- شاخص‌های اقتصادی
 ۳۶۵ ۱۶-۶- دولت و حکمرانی خوب و بد
 ۳۶۷ ۱۶-۷- نظریه‌ها و الگوهای مهم در اقتصاد کلان
 ۳۷۳ ۱۶-۸- نکات قابل ملاحظه در تحلیل اقتصادی

قسمت‌نامه اقتصاددانان

- ۳۷۷
 ۳۷۹ ضمیمه: حضور علم اقتصاد در دیگر رشته‌ها

پیشگفتار

علم اقتصاد از خصلت‌هایی برخوردار است که برای علاقه‌مندان رشته‌های مختلف کاربرد دارد. بنابراین توانایی تحلیل اقتصادی برای همه مفید و کارساز است. این علم از سوی دیگر هم از جایگاه آموزشی و نظری برجسته‌ای برخوردار است و هم پشتوانه سیاست‌گذاری عظیمی دارد. در نتیجه ترسیم اصول تجزیه و تحلیل اقتصادی بسیار ضروری است. این پژوهش قدمی مقدماتی در این رابطه است. در آغاز ذکر چند نکته لازم می‌دانم:

۱. هر چند یک هدف از تدوین این کتاب ارائه متنی به جامعه دانشگاهی است، اما تلاش شده که به زبانی نوشته شود تا علاقه‌مندان غیردانشگاهی نیز از آن بهره‌مند شوند. بنابراین مدیران اقتصادی، رؤسای بانک‌ها و سایر مؤسسات مالی، مسئولان مؤسسات غیرانتفاعی، مسئولان اجرایی در عرصه‌های مختلف، مدیران اصناف مختلف، کارکنان دوایر مختلف و حتی رهبران جامعه، سرپرست خانوارها، معلم‌ها و امثال آن می‌توانند از آن استفاده نمایند. چون علم اقتصاد علم انتخاب بهینه است و علم رفتار عقلانی، لذا می‌تواند مورد استفاده همه باشد.

۲. این مجموعه همچنین هم می‌تواند به عنوان درس کلیات در رشته اقتصاد بکار رود و هم به عنوان درس اصول علم اقتصاد برای رشته‌های غیر اقتصادی همچون مدیریت، حقوق، علوم سیاسی، جامعه‌شناسی، بازرگانی، حسابداری، آمار، علوم تربیتی و امثال آن در سطح کارشناسی مورد استفاده واقع گردد.

۳. مطالب این کتاب را می‌توان در قالب درس ۲ یا ۳ واحدی بکار برد. در ضمن رشته‌های غیر اقتصادی که دو درس خرد و کلان و یا اصول اقتصاد (۱) و (۲) را می‌گذرانند نیز می‌توانند این کتاب را برای هدف مربوطه بکار برند. در آن صورت تا پایان فصل نهم در قالب اقتصاد خرد و باقی فصول را در کلان خواهند گذراند. زیرا ۹ فصل اول عمدتاً جنبه اقتصاد خردی دارند و هفت فصل بعدی بیشتر مطالب اقتصاد کلانی را پوشش می‌دهند. در عین حال یک ضمیمه نیز اضافه شده که می‌تواند مورد استفاده علاقه‌مندان به مطالعات بین رشته‌ای اقتصاد قرار گیرد. این ضمیمه نیز همانند فصل‌های اول تا سوم جنبه عمومی دارد و لذا می‌تواند هم کاربرد اقتصاد خردی داشته باشد و هم اقتصاد کلانی.

۴. مطالب با توجه به تجربه ۲۴ سال سابقه تدریس در رشته اقتصاد، تدوین و سازمان دهی گردیده و لذا نیازهای مختلف علاقه‌مندان موضوعات اقتصادی و تحولات خود موضوع مورد عنایت بوده است.

۵. در پایان هر فصل نکات قابل توجه و دستاوردهای اصلی فصل در تحلیل اقتصادی جمع‌بندی شده‌اند.

تأکید بر چند بحث آغازین در تحلیل اقتصادی

۱. با وجودی که تقریباً همه اقتصاددانان برجسته، به ویژه پس از آدام اسمیت، به تحلیل اقتصادی پرداخته‌اند، ولی شاید بتوان اولین اثر تدوین شده مستقیم در این ارتباط را کار مشهور پل ساموئلسون (۱۹۴۴) یعنی پایه‌های تحلیل اقتصادی دانست. جالب توجه است که خود ساموئلسون در کتاب مربوط، اثر جان هیکس (۱۹۳۹) با عنوان ارزش و سرمایه را زمینه خوبی برای تدوین کار خود برمی‌شمارد. ساموئلسون پس از ذکر مقدمه‌ای، تحلیل اقتصادی خود را در چند محور به پایان می‌برد. این‌ها شامل تعادل، نظریه رفتار حداکثر کننده، نظریه‌های هزینه و تولید، نظریه رفتار مصرف‌کننده، اقتصاد رفاه، پایداری تعادل و نظریه پویا (به اضافه یک ضمیمه ریاضی) هستند. او در پایان تصریح می‌کند که اقتصاد رشته رو به رشدی است و خیلی مطالب باید در مورد آن گفته شود، لذا این اثر، آغاز راه می‌باشد.

۲. شاید بتوان دومین اثر را که به طور غیرمستقیم به موضوع پرداخته است، تاریخ تحلیل اقتصادی از جوزف شومپتر (۱۹۵۲) دانست. البته این کتاب همان طور که از عنوانش معلوم است، تاریخ تحلیل اقتصادی و نه به طور مشخص خود تحلیل اقتصادی را مورد بررسی قرار داده است. او کتاب خود را در چند بخش تدوین کرده که شامل پیش درآمد، از آغاز تا کلاسیک‌ها، از ۱۸۷۰ تا جنگ جهانی اول و جمع‌بندی هستند. در بخش اول به مطالبی همچون علم بودن یا نبودن اقتصاد، روش‌های تحلیل و ارتباط اقتصاد و دیگر رشته‌ها اشاره می‌کند. بخش دوم را از اندیشه و تحلیل اقتصادی در یونان و روم آغاز کرده به زمینه تحلیل اقتصادی در قرون وسطا، عصر سوداگرایان و فیزیوکرات‌ها می‌پردازد. سپس به تحلیل موضوعاتی چون جمعیت، اشتغال، پول، بانک، بهره و ارزیابی علم اقتصاد کلاسیک‌ها مبادرت می‌نماید. در بخش‌های بعدی به تحلیل اقتصاد رفاه، ارزیابی تعادل، چرخه‌های اقتصادی، رشد و توسعه و در پایان به تحلیل اندیشه کینزی می‌پردازد و همانجا بحث تمام

می‌شود. با وجودی که او ۹ سال آخر عمرش را روی نهایی کردن این کتاب صرف کرد، اما آن را به پایان نرساند ولی اثر عظیمی را به دستداران علم اقتصاد و دیگر رشته‌های علوم انسانی و اجتماعی هدیه نمود.

۳. کارهای بسیار کم دیگری (مثل بارنس ۱۹۷۱) پس از ساموئلسون و شومپتر به تحلیل اقتصادی پرداخته‌اند. آن‌ها در عین حال مطالب مربوطه را در قالب‌های مختلف خرد و کلان، روش‌شناسی و معرفت‌شناسی اقتصاد، اقتصاد ریاضی و امثال آن به پیش برده‌اند. نوع نوشته‌ها از مفهوم علم اقتصاد، روش‌های تحقیق در آن، کاربرد مدل در اقتصاد و کاربرد ریاضیات در اقتصاد، آغاز کرده و با نظریه‌های خرد و کلان و اقتصاد رفاه به پایان برده‌اند.

۴. کتاب حاضر ضمن استفاده از متون مربوطه و ضمن ارائه تحلیل اقتصادی، هدف مکملی هم دارد و آن استفاده از تحلیل اقتصادی در سیاست‌گذاری و توجه به عمل اقتصادی است. کاربرد تحلیل مربوطه در زندگی و رفتار خانوارها، بنگاه‌ها و دولتمردان نیز مورد توجه جدی این کتاب بوده است.

۵. با توجه به خلأ وسیع توسعه در کشورهای مختلف با درجه‌های گوناگون، نسبت به کاربرد همه جانبه علم اقتصاد، هدف نگارنده ارائه متنی نسبتاً ساده برای کلیه علاقه‌مندان این رشته هم جهت تحلیل و هم سیاست‌گذاری، عمل و استفاده واقعی از اقتصاد بوده است. بنابراین با وجود همپوشانی قابل توجهی که این اثر با آثار مشابه آن از جمله کتاب‌های مبانی علم اقتصاد دارد، اما درصدد بوده که به حلقه‌های گم شده در استفاده از علم اقتصاد و زمینه‌های هشدار دهنده‌گی و منضبط‌سازی این علم برای همه علاقه‌مندان تاکید نماید. به نظر می‌رسد این اثر بتواند بهره‌رسانی مناسبی برای بهینه‌سازی رفتارها ایجاد بالندگی در نظام‌های اقتصادی و دیگر زیرسیستم‌های اجتماعی آن به همراه داشته باشد.

در پایان از مسئول محترم انتشارات آماره، جناب آقای نوع‌پرست که زمینه تولید این اثر فراهم نموده‌اند صمیمانه سپاسگزارم و از پیشنهادات و انتقادات صاحب‌نظران اقتصادی، دانشجویان گرامی و علاقه‌مندان غیر دانشگاهی در مورد این اثر استقبال می‌کنم.

بخش اول - چارچوب های اساسی و عمومی

در این بخش همان طور که انتظار می رود اولین بحث ها و محورهای اقتصادی تبیین و تحلیل می گردد. فصل های مختلف این بخش شامل درآمدی بر تحلیل اقتصادی، علم، نظام وزیر نظام های اقتصادی، مفاهیم، چارچوب ها و تکنیک های قابل استفاده در سطوح خرد و کلان و دیگر مباحث مکمل است. به عبارت دیگر با وجودی که این فصل ها جنبه عام دارند اما مطالعه آن ها هم برای درک مناسب تر اقتصاد خرد ضروری است هم اقتصاد کلان.